

Ne3land Kwartaaljournaal

Nr. 3 - winter/voorjaar 2010

>Zet Dubbelkrimp door?

Wassend Water

Tijdens de Kopenhagen-conferentie in december 2009 kwam sterker dan ooit de problematiek van de laaggelegen (delta)gebieden aan de orde. In dit verband is zeker ook het bericht in het CBS-Webmagazine van 18 november 2009 relevant. Hierin werd gewag gemaakt van de bevindingen uit het vijfde hoofdstuk over klimaatverandering in de Milieurekeningen van 2008, waarin de overstroombare gebieden van Nederland aan een nader onderzoek onderworpen werden. In het slechtste scenario (waarbij alle risicofactoren voor overstromingen in de sterkste mate tegelijkertijd plaats vinden) gaat het om ongeveer een derde van Nederland, waaronder niet alleen een aanzienlijk deel van de Randstad, en de laaggelegen gebieden in de Zeeuws-Zuid-Hollandse delta en in het noorden des lands, maar ook grote delen van het -hoger gelegen- gebied van de grote rivieren. Bij elkaar wonen in deze gebieden zo'n 6 miljoen inwoners, er wordt een derde van het Bruto Binnenlands Product gerealiseerd en er bevindt zich een derde van de werkgelegenheid, zoals in de tuinbouw, de energiesector en de bouw. De industrie zit hoog en droog, zoals de chemische industrie en aardolie-industrie in het Rotterdamse havengebied, dat ruim boven hoogwaterniveau is opgehoogd en de electronica- en transportmiddelenindustrie in Brabant en Limburg CBS Webmagazine 18-11-2009. Verschuift het economisch zwaartepunt allengs naar Brabant, met de Rotterdamse haven als belangrijkste voorpost in de Randstad?

Slinkend volk

De bevolkingskrimp gaat gewoon verder. 'Bevolking groeit komende jaren minder hard' was het bericht dat het CBS in december de wereld instuurde CBS 16-12-2009. In 2010 wordt een bevolkingsgroei van 60.000 mensen verwacht, daarna valt de groei steeds lager uit. Grondoorzaak: het toenemend aantal sterfgevallen, terwijl het aantal geboorten blijft afnemen; door de crisis is deze afname de komende jaren extra sterk. Opmerkelijk is ook de ontwikkeling van het migratiesaldo. Immigratie en emigratie houden elkaar min of meer in evenwicht. Was er in 2009 nog sprake van een immigratie van 34.000 personen, de komende jaren zal dit teruglopen tot ca 8.000. Opmerkelijk is en blijft (we constateerden dit al eerder in deze kolommen) het inmiddels structureel geworden emigratiesaldo van rond de 110.000-120.000 mensen. Hier heeft een mutatie in het demografisch grondpatroon plaatsgevonden. Migratiesaldo-nul kan inmiddels als een plausibel uitgangspunt genomen worden (vanaf het begin één van de Annahmen van 'Operatie Dubbelkrimp'), en daarmee zal de door het voortdurend dalende kindertal bepaalde krimp zich doorzetten, en wel in versneld tempo als gevolg van de vergrijzing.

>Noorden groeit ondanks de crisis

'Nederland krimpt, Noorderland groeit' was de titel van een artikel dat wij in 2006 in het tijdschrift Noorderbreedte publiceerden. Het noorden heeft gunstige perspectieven als het zich richt op de Noord-Duitsland, Scandinavië en zelfs... Sint

Petersburg, zo was de teneur van het verhaal. De werkelijkheid gaat sneller dan wij konden bevroeden. Vooral het afgelopen half jaar zijn er tal van tekenen die in deze richting wijzen. In het Eemshavengebied en omgeving wordt de komende jaren voor tientallen miljarden (!) particulier (!!) geïnvesteerd in energie(infra); Groningen wordt mogelijk proeftuin voor CO2-opslag Groninger Internet Courant (GIC) 24-11-2009. Opvallend is ook de interactie met Noord Duitsland. Groningen brengt Healthy Ageing (langer gezond blijven - naast 'Energy Valley' een van de economische speerpunten van het noorden) GIC 26-11-2009. En dan hebben de noordelijke provincies inmiddels op handelsgebied ook vaste grond gekregen in Sint Petersburg GIC 23-11-2009.

Zeker zo opmerkelijk is het economische wonder dat zich het afgelopen jaar met name in Groningen heeft voltrokken. Ondanks de crisis daalde de werkloosheid hier, zal de economie hier in 2010 met 2,9 groeien (het hoogste percentage van het land) GIC 4-12-2009. In de stad Groningen trekt de woningbouwproductie en de verkoop van nieuwbouwwoningen aan GIC 23-12-2009 en versnelt de groei van de bevolking, op naar de 190.000ste inwoner GIC 2-1-2010. Nederland krimpt, Noorderland groeit.

>Randstadmonitor schetst weinig hoopvol beeld

In 2009 verscheen De Randstadmonitor van TNO. Het bevat ondermeer harde cijfers over 2005 en 2006 en ramingen over 2007 De Top 20 van Europese stedelijke regio's 1995 - 2007; Randstad Holland in internationaal perspectief. TNO/ provincie Utrecht 2009. Hét grote nieuws is dat de Randstad al in de jaren met een opgaande conjunctuur, ruim voor het losbreken van de kredietcrisis, op tal van vlakken een neergang vertoonde. Allereerst op het gebied van de bevolkingsgroei, waar de Randstad afzakte naar de vijftiende plaats binnen de groep van 20 vergeleken Europese stedelijke regio's. Maar dat hoeft op zichzelf nog natuurlijk nog niet zo onvoordelig te zijn - die beperkte groei pakte zelfs gunstig uit voor de randstedelijke groei van het Bruto Regionaal Product per hoofd van de bevolking . Problematischer is de geringe groei van de arbeidsproductiviteit. De verregaande flexibilisering van de arbeidsmarkt heeft niet geleid tot een hogere arbeidsproductiviteit. Het tegendeel lijkt het geval. Werkgevers en werknemers zijn moeilijk tot extra productiviteit te prikkelen; fluctuaties in de vraag naar arbeid worden al te gemakkelijk opgevangen door ZZP-ers, flex-werkers en immigranten. De groei van de arbeidsproductiviteit ontwikkelde zich in andere Europese stedelijke regio's beduidend beter.

Ook op nationaal niveau zakte óók de tot voor kort zo bejubelde Noordvleugel van de Randstad (Amsterdam e.o.) al vóór de crisis op tal van vlakken tot op en zelfs onder het landelijk gemiddelde, terwijl Rotterdam het juist iets beter deed. De economische groei van de Randstad was in 2007 3,4 % tegen 3,5% voor heel Nederland. Ook op financieel vlak, tot voor kort het paradepaardje van 'trekpaard' en 'icoon' Amsterdam, kwam er al voor de crisis de klad in. 'De internationale financiële functie van Amsterdam zakte al voor de crisis in' schreef hoogleraar financiële geografie Ewald Engelen NRC/HB 5-1-2010. Zeer problematisch in dit verband is toch beslist dat het vigerende ruimtelijke beleid zoals vastgelegd in de nota 'Randstad 2040' uitdrukkelijk wel uitgaat van de centrale rol van de Randstad

en daarbinnen van Groot-Amsterdam. Als er een beleidsonderdeel is dat hard nodig bijgesteld moet worden, dan is dit het wel!

>Holland Noordzeeland - nogmaals onder de aandacht

Deze brochure verscheen in het voorjaar van 2009, getooid met de ondertitel: *Nieuwe kansen voor het landsdeel Randstad Holland in de 21e eeuw*. In het eerste hoofdstuk schetsen de auteurs Jan Dirk Dorrepaal en Steven van Schuppen het concept van Ne3land onder de titel *Drie landsdelen, één federatie*. Bevoegdheden van het Rijk overhevelen naar de landsdelen Randstad Holland, het Noorden en het Zuiden komt zowel de afzonderlijke delen als het geheel ten goede. Het biedt op termijn de beste waarborg voor de stabiliteit van de natie. Op ruimtelijk vlak biedt Ne3Land het beste kader voor een evenwichtige en ecologisch en economisch kansrijke ontwikkeling. In het tweede hoofdstuk staat het landsdeel Randstad Holland centraal. De auteurs pleiten ervoor dat de Randstad een groter aandeel aan de demografische krimp voor zijn rekening neemt dan de andere twee landsdelen. Dat biedt mogelijkheden voor een leefbaarder landsdeel. Dat biedt ruimte aan meer waterdynamiek in het laaggelegen landsdeel, anticiperend op de mogelijke gevolgen van de klimaatsverandering en stijging van de zeewaterspiegel. Nieuwe ruimte, niet primair noodgedwongen onder de dreiging van het wassende water, maar ook als kans voor nieuwe ontwikkelingen op het gebied water, energie- en voedseltechnologie. Met duurzame en wendbare productiemethoden in het Hollandse deel van de Noordzee ('Hollands Plat'), met de delta en het laagland achter de duinen als kweekvijver.

>Holland Noordzeeland verscheen bij Uitgeverij Open Kaart in Den Haag. € 4,95.
zie www.openkaart.nl